

ÀGBÉYÈWÒ BÍBÈLÌ ÌRÒYÌN AYÒ

ÌFÁÁRÀ

Mo júbà Olúwa, Èlédàá àní Ọlórún wa Jèsù Kírísítì. Mo fogo fún Èmí Mímọ tí ó jẹ kí ọjọ oní sojú gbogbo àwa ọmọlẹyìn Jèsù. Mo kí gbogbo àwọn bíṣọ̀bù àwọn alábòójútó ijo, àwọn aláṣe àti àwọn àlùfàà ijo ọmọlẹyìn Kírísítì gbogbo tí rí bẹ níkalẹ àti àwọn tí kò lè wá, ẹ kú oríire, tí ẹ wà láyé lóníí láti ní ipín nínú ìkójáde ọ̀rọ Ọlórún tuntun yìí, **Bíbélì Ìròyìn Ayò**. Gbogbo awa yòókú lókúnrin lóbìnrin ni mo kí pátá. Ẹ kú àgbọ̀dìde. Irú ipéjọ bá yíí la ó máa rí o. N kò gbọdọ gbàgbé àwọn ọ̀gá ilé iṣe Ẹgbé Bíbélì ti Nàìjíríà àti gbogbo àwọn ọ̀ṣiṣe wọn. Ẹ kúuṣe, iṣe yin yorí sí rere lóníí, a bá yín yò. A ké alelúyá.

Níwọn ìgbà tí ó jẹ pé Bíbélì Yorùbá ni à rí kó jade bí ọmọ tuntun lóníí, tí ó jẹ pé èdè Yorùbá ni a fi kọ ọ fún àwọn ọmọ Yorùbá láti máa kà, tí ó sì jẹ pé ilú Ìbàdàn níhààhín náà ni ìkójáde náà sì ti rí wáyé, ohun tí mo lérò pé ó bojú mu ni pé kí á ṣe àgbéyèwò tòní ní èdè Yorùbá. Àwọn ọ̀jògbòn àti onímọ̀ ìjìnlẹ̀ Bíbélì kúkú pọ̀ níbàdàn dáadàa ká tó wá sọ ní Nàìjíríà, èmi kì í sì í ṣe ọkan nínú wọn, sùgbòn akẹ̀kọ̀ọ̀ Bíbélì ni mi, nítorí mo jẹ ọmọ-leyìn Jèsù. N kò lérò pé ohun tí ó mú kí wọn rò ó pé iṣe àgbéyèwò **Bíbélì Ìròyìn Ayò** tuntun yìí tọ si mi gan-an niyẹn sá, torí àwọn tí ó dára jù mí lọ pọ̀ lọ sùààà gégé bii atẹ̀lé Jèsù. Ó ní láti jẹ pé torí pé wọn rí i pé akẹ̀kọ̀ọ̀ àṣà, èdè àti lítírẹ̀ṣọ̀ Yorùbá ni mi ni. Ìdí nìyí tí mo fi tún lérò pé èdè Yorùbá ló yẹ kí a sọ lóníí, kì í ṣe Gẹ̀ẹ̀sì.

Ọ̀RỌ̀ SÓKÍ LÓRÍ IṢẸ̀ ÀWỌN BÍBÈLÌ YORÙBÁ TÌ ÌṢAÁJÚ

Nígbà tí a bá rí sọ̀rọ̀ Bíbélì Yorùbá a kò gbọdọ má dàárúkọ̀ Bíṣọ̀bù Àjàyí Crowther àti àwọn olùrànlọ̀wọ̀ rẹ̀ bii Thomas King. Láti 1848 ni Bíṣọ̀bù Crowther ti bèrẹ̀ iṣe náà, tití ó fi jẹ Ọlórún ní pẹ̀ ni opin ọ̀dún 1891. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ tí a kò lè máa dàrúkọ̀ ni ó gba iṣe náà ṣe, tí wọn mú un lókún-un-kúndùn. Nígbà tí yóò fi di ọ̀dún 1900 Bíbélì Yorùbá ti di títẹ̀ jáde ní odindì. Oríṣíríṣi sì tún ni àwọn àtúnṣe àti àtúntẹ̀ rẹ̀ tí ó tún ti jáde lẹyìn náà. Bí ó tilẹ̀ jẹ pé oríṣíríṣi atúnṣe àti atúntẹ̀ ni ó ti wayé, síbẹ̀ orí Bíbélì 1900 ni Ẹgbé Bíbélì Nàìjíríà sì gbé Bíbélì 2003 tí wọn tún ṣe jáde lé. Èyí rú ni lójú. Kí ló dé ti wọn kò lo àtúnṣe ti 1969?

Bíbélì Yorùbá Àtọ̀ka tí Ẹ̀ni ọ̀wọ̀ B. K. Balógun ti Kaybal Bible Mission kọ́kọ́ gbé jáde ni ọ̀dún 1980 jẹ́ àtúnṣe pàtàkì sí Bíbélì Yorùbá. Bí ó tilẹ́ jẹ́ pé orí iṣẹ́ ti Bíbélì Crowther náà ni ó gùn lé, èdè rẹ́ já gaara ní àwọn ìbikòṣòkan ju ti tẹ̀lẹ́ lọ. Bàbá Joel Awoniyi ti fi ìdì èyí múlẹ́ nínú ìwé wọn *The Story of the Yorùbá Bible* o.i 38 sí 40 níbi ti wọn ti ṣe àfiwe ìgbékalẹ́ àwọn àyọkà, ẹyọ ọ̀rọ̀, àpólà gbólóhùn àti odindì gbólóhùn láti inú Bíbélì ti Ẹgbẹ́ Bíbélì Nàìjíríà 1969 àti *Bíbélì Àtọ̀ka*. Wọn lo ìwé Héberù àti Jóòbù fún àfiwé wọn náà. *Bíbélì Yorùbá Àtọ̀ka* ni akọ́kọ́ tí ó pèsè ìtọ̀ka-sí àwọn ẹ̀sẹ́ bíbélì mìíràn tí ó jẹ́ mọ́ èyí tí ènìyàn ní kà lọ̀wọ̀lọ̀wọ̀. Àárín Bíbélì ni wọn fi èyí sí lẹ̀yìn ẹ̀sẹ́ kòṣòkan. Nínú *Bíbélì Yorùbá Àtọ̀ka* wọn fún àwọn ègẹ́ tí wọn pín orí kòṣòkan sí ní akolẹ́ tí ó ṣàfihàn kókó pàtàkì inú ègẹ́ tàbí ìpín kòṣòkan. Àtojọ àwọn ọ̀rọ̀ inú Bíbélì lésẹ́sẹ́ pẹ̀lú ibi tí wọn ti súyọ nínú Bíbélì náà wà lẹ̀yìn rẹ́. Akójo ìtumọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ inú Bíbélì díẹ́ pẹ̀lú àwòrán náà wà lẹ̀yìn Bíbélì náà pẹ̀lú.

Bíbélì Mímọ́ Titun tí Bíṣọ̀ṣọ̀bù Fágùn túmọ̀ tí ó sì jáde fún lílò ní ọ̀dún 1990 ni bíbélì Yorùbá àkọ́kọ́ tí ó ní àwọn ìwé àpókírífà, tí ó sì tipa bèẹ́ jẹ́ ìtẹ̀wọ̀gbà àwọn ìjọ Kátólíkì ní Nàìjíríà. Bíbélì alápòókírífà àkọ́kọ́ yìí náà ní ìtọ̀ka sí ẹ̀sẹ́ mìíràn nínú Bíbélì tí ó níí ṣe pẹ̀lú èyí ti olúwarẹ́ bá ní kà lọ̀wọ̀. Ọ̀nà kan pàtàkì tí ó gbà yàtò sí ti *Bíbélì Yorùbá Àtọ̀ka* ni pé eteetí ojú ìwé kòṣòkan ni wọn tò wọn sí lápátùn-ún, lápásì. Wọn pín àwọn orí ìwé Bíbélì alápòókírífà àkọ́kọ́ yìí náà sí ègẹ́-ègẹ́ pẹ̀lú àkolẹ́ aṣàfihàn kókó pàtàkì pàtàkì bí i ti *Bíbélì Yorùbá Àtọ̀ka*. Afikún máàpù pẹ̀lú àwọn ọ̀rọ̀ Olúwa wa tí a kọ ní àwọ̀ pupa ni ohun mìíràn tí ó fi yàtò.

ÀGBÉYÈWỌ̀ BÍBÉLÌ ÌRÒYÌN AYỌ̀ NÍ PẸ̀Ẹ̀: ÀWỌN ÌWÉ ÀPÓKÍRÍFÀ

Mo lérò pé àwọn atótónu tí a ti ṣe ṣaájú yóò ràn wá lọ̀wọ̀ púpọ̀ láti ṣe àgbéyèwò tí ó yanranntí nípa **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** tí ó jẹ́ ọmọ tuntun tí a ní kó jade lóníí. Oríṣi méjì rẹ́ ni a gbé jade papọ̀: **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** (tí kò ní àwọn ìwé àpókírífà) àti **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** (pẹ̀lú Àpókírífà). Ní àárín Májẹ̀mú láéláé àti Májẹ̀mú Titun ni wọn fi àwọn ìwé àpókírífà mètálá inú rẹ́ sí. Bí a bá ka ìwé Mákábìsì Kìíní àti Ìkejì gégé bí ìwé kòṣòkan ni gbogbo rẹ́ jẹ́ mètálá. Orúkọ àwọn ìwé mètẹ̀tẹ̀tálá ni *Tóbítì, Júdíti, Ẹsítà, Ọgbón Sólómọ̀nì, Síràkì, Bárúkù, Lẹ̀tà Jeremáyà, Adúra Asaráyà* àti *Orin Ọ̀dọ̀ Mèta, Sùsánà, Bẹ̀lì* àti *Dírágọ̀nì, Mákábìsì Kìíní, Mákábìsì Kejì* pẹ̀lú

Adúra Mànásè. Nínú *Bíbélì Mímọ́ Titun*, ti Bísọ̀bù Fágùn ó yẹ kí á tọka sí i pé a kò pààlà sààrìn àwọn ìwé àpókírífà yìí. Níṣe ni wọn lú wọn pọ̀ mọ̀ àwọn ìwé inú Májẹ̀mú láéláé yòókù. Bí àpẹẹrẹ, nínú *Bíbélì Mímọ́ Titun*, Dáníẹ̀lì 13 ni a óò ti rí ìtàn Sùsánà, Dáníẹ̀lì 14 sì ni ìtàn Bẹ̀lì àti Dírágọ̀nì wà. Bákan náà ni ó jẹ pé àárín ìwé *Ẹsítà* àti *Jóòbù* ni àwọn ìwé *Mákábéèsì* méjèèjì wà. Àwọn ìjọ kátólíkì, tí ó gba àwọn ìwé Àpókírífà yìí tọwọ̀-tesẹ̀ ni **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** (Pẹ̀lú Àpókírífà) wà fún ní pàtó. Sùgbọ̀n àwọn akẹ̀kọ̀ọ́ Bíbélì ní ilé èkọ́ gíga àwọn, ọ̀jọ̀gbọ̀n àti ọ̀mọ̀wé pẹ̀lú gbogbo àwọn tí ó ẹ̀ iwádíí nípa èsìn Ìgbàgbọ̀ ọ̀mọ̀lẹ̀yìn Jésù ni yòò wúlò fún dádára. Ìdánílójú kan tí ó finì lẹ̀kàn balẹ̀ ni pé àwọn ìjọ Kátólíkì pawọ̀pọ̀ pẹ̀lú àwọn ìjọ ọ̀mọ̀lẹ̀yìn Jésù yòókù Jákẹ̀jadò ilẹ̀ Yorùbá láti ẹ̀ ẹ̀sẹ̀ ìtumọ̀ **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀**. Olórí Bísọ̀bù Ìbàdàn ní ìjọ kátólíkì, Ẹ̀ni ọ̀wọ̀ tòótọ̀ jùlọ̀ Àlàbá Job sì bu ọ̀wọ̀ lù ú fún títẹ̀ jade. Bákan náà ni Páàdì Anthony Dewalé Ojo jẹrì sí i pé kò sí ewu kankan nínú rẹ̀ àtipé ó dára fún kíkà.

Lẹ̀yìn tí a ti sọ̀rọ̀ níwọnba lórí àwọn ìwé Àpókírífà tí ó mú **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** (pẹ̀lú Àpókírífà) yàtò sí tí **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** (tí kò ní Àpókírífà), ẹ̀ jẹ́ kí a wá gbájú mọ̀ àwọn ohun àmúyẹ̀ tí ó pa méjèjì pọ̀ àti àwọn ohun díẹ̀díẹ̀ tí mo lérò pe ó kù káátó. Láti ìsinsinyí lọ̀ tí mo bá rí sọ̀rọ̀ **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀**; àtalápòókírífà, àtalàìlápòókírífà ni mo ní lẹ̀kàn. Ìgbàkùúgbà tí mo bá fẹ̀ sọ̀rọ̀ wọn lótootọ̀, tàbí tí mo fẹ̀ sọ̀rọ̀ ọ̀kan ní pàtó n óò máa là á délẹ̀.

AKỌTỌ ÀTI ỌRỌ̀ AYÁLÒ NÍNÚ BÍBÉLÌ ÌRÒYÌN AYỌ̀

Ìtẹ̀síwájú gbàà ni àkọtọ̀ inú **Bíbélì Ìròyìn Ayọ̀** jẹ́ sí ti àwọn ìsàájú làpapọ̀ àti pàápàá eyí tí Ẹ̀gbẹ̀ Bíbélì Nàìjíríà ti gbé jáde. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ọ̀rọ̀ ni wọn fi àmì sí lórí dádára ju ti àtẹ̀yìnwá lọ̀, tí wọn sì yán gbogbo ‘ọ̀’, ‘ẹ̀’ àti ‘ş’ nídíí bí ó ti yẹ. Sùgbọ̀n gégé bíi akẹ̀kọ̀ọ́ èdè Yorùbá, ohun tí mo lérò pé ì bá dára jùlọ̀ ni pé kí a fi àmì sọ́rì gbogbo ọ̀rọ̀ náà pẹ̀lú, kí ìṣọ̀wọ̀kọ̀wé lè gún jákẹ̀jadò inú Bíbélì náà, kí ó má sí pé ìgbà kan ni a fi àmì ohùn hàn ìgbà kan ni a kò fi hàn. Àìgún-régé ni eléyíí já sí. Níwọn ìgbà tí ó jẹ́ pé a kò lè ya ohùn kúrò lára ọ̀rọ̀ Yorùbá, kí ló dé tí a kò kuku máa fi í hàn lórí ọ̀rọ̀ Yorùbá gbogbo, bí ó ti tó àti bí ó ti yẹ, àti pàápàá láti ran àwọn akẹ̀kọ̀ọ́ èdè Yorùbá lówọ̀ ibàà jẹ́ akẹ̀kọ̀ọ́ àgbà, àwọn ọ̀mọ̀ ilé èkọ̀, tàbí elédè mìíràn tí ó ẹ̀sẹ̀ ní kọ̀ Yorùbá, tí ó sì ní ka Bíbélì. Ofin tàbí ìlànà wí pé

ohùn ààrin ni a kì í yán yóò dàrú mó irú àwọn akékòṣò wònyí lójù nígbà tí wọn bá ní ka ọ̀rọ̀ miiran tí a kò yán lórí rára tí ó sì jẹ pé ohùn ààrin kó ni a fi ní gbé e jáde. Ní Èkísódù 20:1-17 bí àpẹẹrẹ, lára àwọn ọ̀rọ̀ tí mo lérò pé ó yẹ kí a yán lórí ni

Qlorun	Qlòrun,	Oluwa	Olúwa,
lòkunrin	lòkùnrin,	lobinrin	lóbìnrin,
paniyan	pàniyàn,	panşaga	panságà,
omonikeji	omonikejì,	ohunkohun	ohunkóhun,
egbeegberun	egbeegbèrún,	meḡa	méfà,
şugbon	şùgbòn,	olukuluku	olúkùlùkù,
bukun	bùkún.		

Àkíyèsí fún àtúnşẹ ojò iwájú ni èyí. Irú rẹ̀ miiran náà sì pò. Ibi ipínrò ni ó tún nílò irú àfokànsí báyií. Bí àpẹẹrẹ ọ̀rọ̀ méjì ni “foribalẹ̀” àti “nílàti yẹ kí ó jẹ, “forí balẹ̀” àti “ní làti” kì í şẹ eyọ̀ kòòkan bí ó şẹ wà ní Èkísódù 20:5 àti 10. Ọ̀pòlọ̀pò àwọn irò ohùn fáwẹ̀lì àti kónsónàntì tí kò yẹ kí a fi han nínú àkọ̀tọ̀ Yorùbá ni wọn kò fi hàn nínú **Bíbẹ̀lì Iròyìn Ayò**. Nítorí náà ẹ̀ kò lè bá sípẹ̀lì bíi ‘enia’, ‘aiye’, ‘nwón’, ‘yío’, ‘lì’ tàbí iròhìn padé. ‘Èniyàn’, ‘ayé’, ‘wón’ ‘yó’, ‘ni’ àti iròyìn’ ni wọn lò nínú Bíbẹ̀lì tuntun náà.

Eléyií mú kí bí a şẹ kọ ọ̀rọ̀ sínú iwé wà níbaámu pẹ̀lú bí a şẹ pè é jáde lẹnu, o sì tún ní ran Bíbẹ̀lì kíkà lówó. Ibi kan tí ó kù sí nínú ọ̀rọ̀ àkọ̀tọ̀ yií ni bí a ti ní sípẹ̀lì àwọn ọ̀rọ̀ àyálò. Níwón igbà tí ó jẹ pé a túmò Bíbẹ̀lì sí Yorùbá látì èdè miiran, kò sí bí a kò şẹ ní yá àwọn ọ̀rọ̀ tuntun tí kò sí nínú èdè Yorùbá tẹ̀lẹ̀ lò. Ọ̀nà àfojúyá ni wón fi yá ọ̀pòlọ̀pò ọ̀rọ̀ inú Bíbẹ̀lì ti tẹ̀lẹ̀ sí Yorùbá dípò ‘àfetíyá’. Àfetíyá ló sì dára ju àfojúyá lọ. Ìdí ni pé síşọ̀ àti gbígbọ̀ ni ọ̀pákùtẹ̀lẹ̀ ibánisòrò, kì í şẹ kíkọ̀ àti kíkà. Síşọ̀ àti gbígbọ̀ şàgbà kíkọ̀ àti kíkà. Látì şẹ àpẹẹrẹ̀ iyàtò láàrin ọ̀rọ̀ àfojúyá àti àfetíyá ẹ̀ jẹ kí a wo *Bíbẹ̀lì* àti *Báíbù*, *Pétérù* àti *Pítà*, *Jòhánù* àti *Jòṣòṣò*. A óò şàkíyèsí pé bí a şẹ sípẹ̀lì àwọn orúkọ yẹn ní Gẹ̀ẹ̀sì tí èyàn sì fi ojú rí i ni wón gùn lé látì yá *Bíbẹ̀lì*, *Pétérù* àti *Jòhánù*. Şùgbón bí wón ti ní pe àwọn orúkọ yẹn ní Gẹ̀ẹ̀sì ti a sì ní gbọ̀ ọ̀ ni yíyá Báíbù, Pítà àti Jòṣòṣò gùn lé.

Nínú **Bíbẹ̀lì Iròyìn Ayò** sípẹ̀lì àwọn orúkọ kan ti yí padà kúrò ní ti tẹ̀lẹ̀ tí ó jẹ àfojúyá sí ti àfetíyá. Lára wọn ni:

Genesisi – Jénésìsì,

Eksodù-Èkísódù.

Númerì- Nomba,
 Esteri-Esita,
 Matteu-Matiu,
 Kolosse-Kolose,

Nehemiah- Nehemaya,
 Isaiah- Aisaya,
 Filippi-Filipi,
 Tessalonika – Tẹsalonika.

Eléyíí dára púpò, ohun kan tí mo kan rí wí si wọn ni àìlò àmì ohùn to yẹ lórí wọn. Mo sì tún lérò pé o yẹ kí a lo ilànà àfojúyá fún àwọn ọ̀rọ̀ mǐíràn bí i Edenì, Pétérù, Johanu, Stefanu, Isrealì, Paulu, Sila, Aposteli, Listira abbl. kí wọn di Pítà, Jòṣòṣò, Sifini, tàbí Sífìn, Isírèlì, Pòṣòṣò, Sálà, Apositelì àti Lísíra abbl.

ÌGBÉKALÈ ÀÀTÒ BÍBÉLÌ ÌRÒYÌN AYÒ

ÌBÈRÈ ÌWÉ KÒÒKAN

Bí wọn ẹ ẹ ẹgbékalè ààtò **Bíbélì Ìròyìn Ayò** mú kí ó rọ̀rùn láti kà àti láti tètè ẹ àwárí ibi tí ènìyàn bá fẹ́ wá nìbẹ̀. Ní ìbèrè ìwé kòòkan ni ọ̀rọ̀ ìṣaájú wà tí ó dúró gégé bí ìfáàrà, ìpàjùbà ọ̀rọ̀ tàbí ọ̀rọ̀ àkòsọ. Ó wà láti ta wá lólobó nípa àwọn ohun tí a ọ̀ò bá pàdé nínú ìwé kòòkan, nípa ẹ́ṣe ìṣòṣókí fún wa. Ìpèsè ọ̀kàn ẹni sílẹ̀ tàbí ìtóni-lẹnu-wò ni a lè pe irú ìṣòṣókí bẹ́ẹ̀ fún ẹni tí ó bá fẹ́ bẹ̀rẹ̀ síi ka gbogbo ìwé kan. Lẹ́yìn ọ̀rọ̀ ìṣaájú ni ó kan àtúpalẹ̀ ohun tí ó wà nínú ìwé náà ní ìṣòrí-ìṣòrí. Àpẹẹrẹ̀ tí ìwé Ìyìn Rere Mátìù niyí:

Akòsílẹ̀ Àtìrandíran Jèsù Krístì àti ìbí rẹ̀ 1:1-2:23

Àwọn ohun tí Jòhánù Onítẹ̀bọ̀mì ẹ 3:1-12

Ìrìbọ̀mì Jèsù àti ìdánwò rẹ̀ 3:13-4:11

Ìṣẹ̀ tí Jèsù ẹ ní gbangba ní Galilì 4:12-18:3

Láti Gálílì dé Jerúsálẹ̀mù 19:1-20:34

Ọ̀sẹ̀ ìkẹyìn Jèsù ní Jerúsálẹ̀mù àti ni agbègbè rẹ̀ 21:27:66

Àjínḁ Olúwa àti bí ó ẹ farahàn káàkiri 28:1-20

Ìrànṣíwọ̀ nílá ni irú eléyíí láti rí gbogbo ohun tí ó wà nínú ìwé kan lẹ̀ẹ̀kan náà. Ó wúlò púpòpúpò fún ẹni tí ó bá fẹ́ máa ka Bíbélì láti ìwé kan dé ekeji, tí yóó fi tètè ní ọ̀ye ohun tí ọ̀un yóò ba pàdé ní ìṣòrí kòòkan. Ó yẹ kí a sọ ní ibi yìí pé **Bíbélì Ìròyìn Ayò** ni ó kòkò ẹ àmúlò àwọn ogbón ìtónìsónà méjì tí a mẹnù bà tán yìí, nínú akitiyan kíko Bíbélì Yorùbá.

PÍNPÍN ORÍ KÒÒKAN SÍ ÈGE-ÈGÉ ÀTI ÌTÒKASÍ ẸSẸ BÍBÉLÌ MÌIRÁN NÍ ÌGBÀSẸ OJÚ ÌWÉ

Gégé bí àwọn Bíbélì mīràn tí wọn ti ẹ ẹaájú: *Bíbéli Yorùbá Atóka* ti Kaybal àti *Bíbéli Mímọ Titun* ti Bísọ̀bù Fágùn, a pín àwọn oro-orí inú ìwé **Bíbéli Ìròyìn Ayò** náà sí ègé-ègé níbi tí ó bá ti yẹ, Ègé kòòkan sì ní àkòrí kòòkan. Bákan náà a ẹ ìtòka sí ẹsẹ ibòmíràn nínú Bíbélì tí a ti lè bá ohun tí ó wà ní ègé kòòkan pàdé. Bí àpẹẹẹ ègé mērin ti a pín Mátíu orí kẹrin sí pẹ̀lú àkòrí wọn àti ìtòkasí ibòmíràn tí a ti lè bá irú ọ̀rọ kan náà pàdé nìyí.

1. 4:1-11 Sàtànì Dán Jèsù Wò (Mak. 1:12-13, Luk. 4:1-13)
2. 4:12-17 Jèsù Bèrẹ̀ Iṣẹ̀ Ní Gálílì (Mk. 1:14-15, Luk. 4:14-15)
3. 4:18-22 Jèsù Pe Apeja Mērin (Mk. 1:16-20, Luk. 5:1-11)
4. 4:23-25 Jèsù N Sīṣẹ̀ Iààrin Ọ̀pòlọ̀pọ̀ Ènìyàn (Luk. 6:17-19)

Gégé bí a ti sọ ẹaájú, yàtò sí pé irú àkọ́lẹ̀ bá yíí wúló fún títani lolobó nípa ohun tí a ọ̀ bá pàdé nínú ègé kòòkan, ó tún wúló láti tètè jẹ́ kí ènìyàn tí ó bá rí wá ibìkan pátó nínú Bíbéli tètè rí i. Bíbéli náà sì tún ní àwọn àwòrán kòòkan káàkiri áarín rẹ̀ láti tún ran olùka Bíbéli lówó kí ọ̀ye rẹ̀ lè kún sí i nípa àwọn ohun tí ó rí kà. Èyí yàtò sí ti *Bíbéli Àtòka* tí ó jẹ́ pé ní ibi àfikún, nípari Bíbéli náà ni a fi àwòrán sí. Gégé bii ti Bíbéli Kaybal àti Bísọ̀bù Fágùn, ìtòka sí ẹsẹ Bíbéli mīràn tí ó ní ẹ ẹaájú pẹ̀lú èyí tí a bá rí kà lówólówó náà wà nínú **Bíbéli Ìròyìn Ayò**. Sùgbón ìgbàṣẹ̀ ojú ìwé kòòkan ni a kọ wọn sí. Èyí sì mú un yàtò sí ti àwọn tí ó ẹaájú rẹ̀. Aṣiṣe kàn tí a kíyèsí níbẹ̀ ni pé ìtòkasí, àwọn ìwé àpókírfà náà tun hàn nínú **Bíbéli Ìròyìn Ayò** tí kò ní àpókírfà. Bí àpẹẹẹ a tọka sí Makabìsì 7:28 ní, Jénésìsì 1:3; Ogbón Solomoni 2:23, Sira 17:3-4 ni Jénésìsì 1:26; Sírà 16:7, Barúkù 3:26 ni Jénésìsì 6:4. Èmi lérò pé aṣiṣe ni èyí níwọn ìgbà tí **Bíbéli Ìròyìn Ayò** náà jẹ́ aláìlápókírfà.

ÀWỌN ÀFIKÚN

Afikún méfà ọ̀tọ̀tọ̀ ni ó wà ní ìparí **Bíbéli Ìròyìn Ayò** fún ìrànlowó olùka Bíbéli tí ó bá fẹ́ ẹaájú wọn.

1. **Àlàyé Àwọn Ọ̀rọ to Ta Kókó**, pàápàá àwọn eyọ ọ̀rọ orúkọ tí ó lè ẹaájú sí ọmọ Yorùbá.

2. **Ìdánilékòṣé Látì Inú Bíbélì**, wà fún ìràn�ówó ẹnì, ní àkókò oríṣíríṣì ìṣòrò tàbí ìdanwò. Ó tóka sí àwọn ẹsẹ Bíbélì tí ó bá àwọn akókò kòṣòkan mu
3. **Ohun tí Bíbélì sọ Nípa Àwọn Kókó Ọrò Kan** tóka sí ẹsẹ Bíbélì tí a ti lè ní òye nípa ohun tí ó yẹ tàbí èyí tí kò yẹ látì ẹ tàbí nípa àwọn ẹsẹ ìsìn ẹnì gégé bí onígbagbó.
4. **Nínú Àwọn Àyọka látì inú Bíbélì Yípo ọdún** ni a ti rí ẹsẹ Bíbélì pàtàkì kan fún ọsẹ kòṣòkan tí ní bẹ nínú ọdún kà.
5. **Ìràn�ówó Fún Àmúlò Ojoojúmọ**, pèsè àyọkà látì inú ẹsẹ Bíbélì bí i mejì, méta nípa kókó ọrò kan tí ó jẹ mọ igbésí ayé ojoojúmọ onígbagbó. Itóka sí àwọn ẹsẹ mìíràn tí ó lè wúlò tun wà níbẹ pèlú.
6. Máàpù marùn-ún ọ̀tọ̀tọ̀ tí ó rí sàfihàn ilẹ̀ Isírẹ̀lì lákòókò Májẹmú lááláé àti Májẹmú Titun náà tún wà níbẹ.

AMÚLÒ ÈDÈ OJÓOJÚMÓ TÍ Ó JÁ GAARA

Láì fepo boyò, wọn gbìyànjú gégé bí wọn ti sọ nínú ọ̀rò àsoṣáájú inú **Bíbélì Ìròyìn Ayò** látì lo “Yorùbá ti òde òní tí à rí sọ lójoojúmọ, nílẹ, lode, lójà àti níbi ẹsẹ”. Èyí yóò mú kí ó rọ̀rùn fún ẹnìkẹni lákòókò bágbamu tí a wà yìí látì kà á já gaara kí ó sì yée yékéyéké. Àhààni yìí wà fún àwọn ọ̀mọ òde òní tí ìmọ wọn kò kún tó nípa àṣà àti èdè àtìjọ àti àwọn mìíràn pàápàá tí òye ohun tí à rí sọ pàtò kò lè tètè yé. Ẹ jẹ ká ẹ àpẹẹrẹ díẹ látì wa àlàyé yìí gúnlẹ dárádára. Àfiwé *Bíbélì Mímọ* tí ó wà nínú àkànpò Bíbélì Yorùbá àti ti Gẹ̀ẹ̀sì, ní kẹgbẹ̀nkẹgbẹ̀ tí Ẹgbé Bíbélì Nàìjíríà ẹ jade ni 2005 pèlú ti *Ìròyìn Ayò* ni a ó ẹ gégé bí àpẹẹrẹ. Bíbélì Mímọ oníkẹgbẹ̀nkẹgbẹ̀ yìí ni ti àtìjọ. Àtunṣe ránpẹ ni wọn kan ẹ sí ti 1953 nígbà tí wọn tẹ ẹ jade. **Bíbélì Ìròyìn Ayò** ni titun.

Rúutù 1:1; Àtìjọ: “...ọ̀kùnri kan látì Bétílẹ̀hẹmù- Júdà *lọ ẹ àtìpó* ní ilẹ̀ Moabù, ati obìrin rẹ, ati àwọn ọ̀mọ rẹ ọ̀kùnrin mejì”.

Titun: “ọ̀kùnrin kan wà, ara Bétílẹ̀hẹmù, ní ilẹ̀ Júdà, ọ̀n àti aya rẹ àti àwọn ọ̀mọ rẹ ọ̀kùnrin méjèèjì wọn ní *lọ gbé ilẹ̀ Móábù*”.

Ni ibi yi yàtò sí ọ̀nà tí ó rọ̀rùn mǐràn tí wọ̀n fi gbé e kalẹ̀ nínú **Bíbẹ̀lì Ìròyìn Ayọ̀** wọ̀n ti yí “lọ ẹ̀ ẹ̀ àtípó” inú tàtìjọ̀ padà sí “lọ gbé”. Ọ̀mọ̀ ọ̀de ọ̀nì le má tètè mọ̀ ìtùmọ̀ “àtípó”.

Bákan náà nínú **Rúútù 4:4** a yí “Mo sì rò láti ẹ̀ ẹ̀ lẹ́tí rẹ̀...” nínú Bíbẹ̀lì àtìjọ̀ sí “mo rò ó nínú ara mi pé kí n kọ̀ sọ̀ fún ọ̀” nínú **Bíbẹ̀lì Ìròyìn Ayọ̀**. Àkànlò ẹ̀dè ni “ẹ̀sẹ̀sẹ̀ ni lẹ́tí”. A sì tùmọ̀ rẹ̀ lédè ọ̀jọ̀ọ̀jọ̀mọ̀ nínú titun, lónà tí yòò fi tètè yé ọ̀mọ̀ ọ̀de ọ̀nì.

Nínú **Orin Dafidi 23:4** “Bí mo tilẹ̀ ní rìn láàrin àfonífojì ojìjì ikú...” nínú Bíbẹ̀lì àtìjọ̀ di “... bí mo tilẹ̀ ní rìn nínú okùnkùn, lẹ́tí bèbè ikú...” nínú Bíbẹ̀lì titun. Nínú orí kan náà iwé kan náà, ẹ̀sẹ̀ 5. “Ìwọ̀ tẹ̀ tábilì ọ̀únjẹ̀ sílẹ̀ níwájú mi” di “O gbé ọ̀únjẹ̀ kalẹ̀ níwájú mi” nínú **Bíbẹ̀lì Ìròyìn Ayọ̀**. “Afonífojì ojìjì ikú” le má tètè yé ọ̀mọ̀ ọ̀de ọ̀nì dárádára bí i “nínú okùnkùn, lẹ́tí bèbè ikú” tí a yí í sí. Sùgbọ̀n àgbà àtìjọ̀ ni ọ̀rọ̀ títẹ̀ tábilì ọ̀únjẹ̀ ẹ̀eṣe kí ó má tètè yé nítorí a kì í tẹ̀ tábilì láti jẹun nínú àṣà ìṣẹ̀hbayé Yorùbá. Àyípadà yìí dára nítorí pé ó bá àṣà Yorùbá mu rẹ́gí. Bí a ẹ̀ gbe ẹ̀sẹ̀ kẹ̀ta Orin Dáfídì 8 kalẹ̀ nínú **Bíbẹ̀lì Ìròyìn Ayọ̀** náà sunwọ̀n ju ti tẹ̀lẹ̀ lọ. Dípò “Nígbà tí mo ro ọ̀run rẹ̀, ìṣẹ̀ ìka rẹ̀...” ohun tí o wà nínú **Bíbẹ̀lì Ìròyìn Ayọ̀** ni “Nígbà tí mo ẹ̀ àkíyèsí ojú ọ̀run, ìṣẹ̀ ọ̀wọ̀ rẹ̀...”.

Bákan náà ni àgbékalẹ̀ Luku 12:17-18 ja gaara nínú **Bíbẹ̀lì Ìròyìn Ayọ̀** ju ti atìjọ̀ lọ. Ní ti atìjọ̀ wọ̀n ni

O sì rò nínú ara rẹ̀, wí pé, Èmi ó ti ẹ̀, nítorí tí emi kò rí ibi tí èmi ó gbé kó ẹ̀so mi jọ sí? Ó sì wí pé èyí ni èmi ó ẹ̀: emi o wó àkà mi palẹ̀, èmi ó sì kó èyí tí ó tóbí, níbẹ̀ lí emi o gbé to gbogbo eso àti ọ̀rọ̀ mi jọ sí.

Ní ti tuntun wọ̀n ni

O wá ní rò nínú ọ̀kàn rẹ̀ pé, ‘kí ni ẹ̀ bá ẹ̀ o, nítorí n kò ribi kó ìkórè oko mi pamọ̀ sí. Ó ní, mo mọ̀ ohun tí n ọ̀ò ẹ̀! Nṣe ni n ọ̀ò wó àwọ̀n abà mi. N ọ̀ò wá kọ̀ àwọ̀n nílánílá mǐràn, níbẹ̀ ni n ọ̀ò kó àgbàdo mi sí àti àwọ̀n ìkórè yòókù”.

ÀGBÁLOGBÁBÒ

ÌKANSÁÁRA ÀTÌ IBI TI ISẸ KÙ SÍ

Kò sí àní àní, tàbí sùgbón pé **Bíbélì Ìròyìn Ayò** tayọ ti tẹlẹ nípa èdè tí ó yéni yékéyéké tí wón fi kọ ọ. Ohun kan tí mo fé kí á mò ni pé àwọn onímọ̀ ìjìnlẹ̀ nínú èdè ìpilẹ̀ tí a fi kọ Bíbélì; iye Héberù àti Gírìkì ló pawópò pẹ̀lú àwọn onímọ̀ èdè Yorùbá àti àwọn ọmọ́lẹ́yìn Jésù mǐràn tí ó jẹ Yorùbá láti ẹ́ isẹ́ lórí **Bíbélì Ìròyìn Ayò**. Ẹ̀ni ọ̀wọ̀ àti Ọ̀mọ̀wé Solomon Abégúndé ti ìjọ Onítẹ̀bọ̀mi ni ó ẹ́ kòkárí isẹ́ atúmọ̀ tuntun náà, pàtàkì lára àwọn tí ó ẹ́sẹ́ pẹ̀lú rẹ̀ ni Olùṣọ̀ àgùntàn Joel D. Awoníyí ti ìjọ Onírètí Bíbọ̀ Jésù. Ọ̀mọ̀wé George Madugu ti ìjọ ECWA, àti Alàgbà Modúpẹ̀ Odùoyè. Ọ̀jògbón Ọ̀látúndé Ọ̀látúnjì, Ọ̀jògbón Oyin Abógúnrin, Ọ̀jògbón Afọlabi Ọ̀lábòdé àti Adedotun Ogundeji láti Yunifasitì Ìbàdàn náà ràn wón lówó nínú àyẹ̀wò̀túnnyẹ̀wò láàrin kan. Àwọn mǐràn náà wà bẹ̀ẹ̀ tí n kò rántí orúkọ wón tàbí tí èmi kò mò nípa wón tí wón kó ipa kan tàbí èkejì. Mo kí gbogbo yín kúusẹ̀ o, a ọ̀ò ẹ́ e débi èrè.

Àgbéyẹ̀wò̀ yìí fi hàn gbangba pé bi **Bíbélì Ìròyìn Ayò** ti dára tó ààyè sì tun wà láti mú kí ó dára jù bẹ̀ẹ̀ lọ. Àpẹ̀rẹ̀ tí mo kàn fé ẹ́ gbèyìn ni ti ìbèrẹ̀ Orin Dáfídì 23. Nínú Bíbélì àtìjọ̀, wón ní “Olúwa ni Olùṣọ̀ àgùntàn mǐ”. Bẹ̀ẹ̀ náà ni ó sì wà nínú títun tí à ní kó jade lóníí. Bí a bá wo ìtumọ̀ gbólóhùn yìí dádádára tí a kò bá fi ìtumọ̀ rẹ̀ ní Gẹ̀ẹ̀sì sọkàn rárá, a ọ̀ò ri i pé kò gbé òye tí onísáàmù ní lẹ́kan yọ rárá. Bí ó ti wà yìí, níṣe ni o dàbí ẹ̀ni pe ẹ̀ni tí ó ní sòrò yẹ̀ni ni ó gba Olúwa gégé bí olùṣọ̀ tí ó ní bá a sọ àwọn àgùntàn tí ó ní. Ìtumọ̀ tààrà láti Gẹ̀ẹ̀sì sí Yorùbá ni ó jẹ́ kí òye táse ara nibé. Bí ó ẹ́ yẹ́ kí a sọ ọ̀ ní Yorùbá lónà tí yóò gbé ìtumọ̀ gidí yọ̀ ni “Olúwa ni Olùṣọ̀ èmi àgùntàn rẹ̀”.

Tí ẹ́ bá fara mọ̀ àlàyé mi yìí, tí a sì tún kiyèsí àwọn ibi tí ó kù káàtò gbogbo tí a ti mẹnù bà tẹlẹ̀, a jẹ́ pé omi kù lámù, ó tun kù nibón ní ro nìyẹn. Ìmísí Olúwa wa Jésù nípa Ẹ̀mí Mímọ̀ rẹ̀ yóò kuku máa ràn wá lówó, kò níí sù wáá ẹ́ o.

Ẹ́ kúukalẹ̀,

Ẹ́ ẹ́ é o.

Professor Philip Adedotun Ògúnjẹ̀jì
Department of Linguistics and African Languages
University of Ibadan, Ibadan